

گزارش «وطن امروز» درباره مصوبه جدید سن بازنشستگی در برنامه هفتم توسعه

اصلاح فرمول بازنشستگی

میانگین سن بازنشستگی در ایران ظرف یک دهه گذشته ۵۱ سال بوده که این نرخ در اغلب کشورهای بیش از ۶۰ سال است

بازنشستگی در ایران ذیل تمام صندوق‌های بازنشستگی حدود ۵۱ سال است و این صندوق‌ها مجبورند به صورت حدودی تا ۳۰ سال بعد به بیمه‌پرداز مستمری بدهند. با توجه به نسبت پشتیبانی ضعیف صندوق‌ها مسلمانان ادامه این روند امکان‌پذیر نیست.

سیاست‌گذار باید خیلی زودتر سیاست افزایش سن بازنشستگی را دنبال می‌کرد تا چنین شکاف عمیقی اتفاق نمی‌افتاد.

■ مدیریت دارایی‌ها و بازده سرمایه‌گذاری‌ها

در بیشتر صندوق‌های بازنشستگی دنیا، میزان ارزش روز دارایی‌ها و بازده حاصل از آنها به صورت شفاف در معرض دید عموم قرار دارد، در کشور ما اما به دلیل غیربهره‌وری بودن بخش عمده‌ای از بنگاه‌های زیرمجموعه صندوق‌ها، همچنین مساله تورم بالا، ارزش‌گذاری دارایی‌ها و محاسبه بازده آنها با چالش‌های متعددی روبه‌رو است. از سوی دیگر در رابطه با میزان بدهی‌های دولت به صندوق‌های بازنشستگی نیز این عدم شفافیت تا حد زیادی وجود دارد، به این معنا که میزان بدهی‌های دولت به صندوق‌ها اعلام نمی‌شود و حتی توافق پیرامون میزان بدهی وجود ندارد.

■ بازنشستگی‌های پیش از موعد

یکی دیگر از عوامل بروز بحران در صندوق‌های بازنشستگی، این است که قوانین و سیاست‌گذاری در این حوزه، بدون لحاظ اصل حفظ پایداری مالی صندوق‌ها بوده است. از جمله این موارد می‌توان به قوانین مربوط به بازنشستگی‌های پیش از موعد اشاره کرد که بازنشستگی پیش از موعد برخی مشاغل سخت و زیان‌آور یکی از مهم‌ترین آنهاست و در سال‌های اخیر، درصد قابل‌توجهی از بازنشستگی‌های سازمان تأمین اجتماعی را به خود اختصاص داده است. طبق آمار سازمان تأمین اجتماعی، سال ۱۴۰۰ حدود ۵۱ درصد بازنشستگی‌های این سازمان، پیش از موعد بوده است.

مرور آمارها و گزارش‌های مربوط حاکی است پایداری مالی صندوق‌های بازنشستگی در کشور با بحران جدی روبه‌رو است و اکثریت صندوق‌های بازنشستگی کشور مثل صندوق بازنشستگی کشوری، نیروهای مسلح و صندوق‌های دستگامی در حال حاضر قادر به پرداخت حقوق و مستمری بازنشستگان از طریق منابع داخلی خود نبوده و به بودجه عمومی وابسته شده‌اند و نیازمند شروع اصلاحات ساختاری در نظام تأمین اجتماعی و صندوق‌های بازنشستگی است.

ورود زودهنگام برخی گروه‌های شغلی به صندوق‌های بازنشستگی و در نتیجه خروج زودهنگام آنان باعث می‌شود سنوات دریافت مستمری افزایش یابد که بار مالی قابل‌توجهی به صندوق‌های بازنشستگی تحمیل می‌کند. افرادی که دوره تحصیلی آن جزو سوابق خدمت‌شان محسوب می‌شود، بخش مهمی از گروه‌های با سن بازنشستگی پایین را تشکیل می‌دهند. کاهش سن بازنشستگی موضوعی است که به‌رغم آثار مخرب آن بر پایداری صندوق‌های بازنشستگی، یکی از موضوعات مورد علاقه گروه‌های مختلف شغلی است و درخواست برای قرارگیری در زمره مشاغل سخت و زیان‌آور و دریافت سنوات ارفاقی، همواره از سوی مشاغل مختلف ارائه می‌شود. مسلمانان ادامه این روند می‌تواند باعث تشدید کسری بودجه و به دنبال آن تشدید هر چه بیشتر تورم شود؛ با توجه به نامگذاری سال ۱۴۰۲ به نظر می‌رسد حالا بهترین موقعیت برای اصلاح وضعیت صندوق‌های بازنشستگی است.

صندوق‌های بازنشستگی از کل منابع بودجه عمومی بیانگزر روند رو به رشدی است که نشان از تشدید بحران در این صندوق‌هاست. بر مبنای گزارشی از مرکز پژوهش‌های مجلس از وضعیت صندوق‌های بازنشستگی همان‌طور که در نمودار شماره یک مشاهده می‌شود، سالانه درصد قابل‌توجهی از کل مصارف بودجه عمومی در راستای کمک به بازپرداخت تعهدات صندوق‌های بازنشستگی هزینه می‌شود. آنچه اهمیت این موضوع را بیشتر می‌کند، روند کلی رو به رشد این نسبت است، به نحوی که سال ۱۴۰۲ این رقم به حدود ۱۵ درصد از کل منابع عمومی رسیده است. در ضمن این رقم بدون لحاظ کمک‌های فرابودجه انجام شده به صندوق بازنشستگی در قالب ردیف‌های متفرقه و تبصره «۱۴» بوده و واگذاری شرکت‌های دولتی بابت رد دیون که بر اساس احکام بودجه انجام می‌شود بیان شده است.

■ علل بحران صندوق‌های بازنشستگی: تغییرات جمعیتی

«نسبت پشتیبانی» شاخصی است که نشان‌دهنده وضعیت جریان مالی ورودی به جریان خروجی صندوق‌ها و برابری است با نسبت تعداد بیمه‌شدگان به تعداد پرنده‌های مستمری‌بگیران. با این توضیح طبیعی است که هر چه اندازه این نسبت بزرگ‌تر باشد آن صندوق از نظر درآمد و هزینه در نقطه مطلوب‌تری قرار دارد. بررسی آمارهای منتشر شده توسط سازمان تأمین اجتماعی نشان می‌دهد روند تغییرات این شاخص در ۱۰ سال اخیر برای این سازمان نزولی بوده و مقدار آن تا سال ۱۳۹۹ به زیر ۴.۴ رسیده است. در یک دهه گذشته به صورت مستمر نسبت درآمد حاصل از دریافت حق بیمه به هزینه پرداخت مستمری کاهش یافته است. رشد نامتوازن جمعیت از عواملی است که در وقوع این وضعیت نقش مهمی داشته است. بالا بودن نرخ رشد جمعیت در یک دوره (دهه ۱۳۶۰) و کاهش این نرخ در دوره‌های بعدی باعث شده به تدریج ترکیب جمعیتی کشور از نظر سنی نامتوازن شود.

■ سن بازنشستگی

از موارد مهم تأثیرگذار بر پایداری صندوق‌های بازنشستگی، سن بازنشستگی و مدت زمان بهره‌مندی از حقوق و مستمری بازنشستگی است. همان‌طور که در نمودار شماره ۲ نمایش داده شده است، با وجود افزایش پیوسته امید به زندگی، نه تنها متناسب با آن سن بازنشستگی افزایش نیافته است، بلکه این روند نزولی بوده و متوسط سن بازنشستگی نزدیک به ۵ سال کاهش یافته است.

باید به این موضوع توجه داشت که در دهه ۵۰ شمسی، ۳۰ سال خدمت برای بازنشستگی کارگران تعیین شد، زمانی که میزان امید به زندگی تنها ۵۴ سال بود اما در حال حاضر سن امید به زندگی در کشورمان به بیش از ۷۷ سال بر اساس آمارهای اعلامی بانک جهانی رسیده است. مسلمانانی که موضوع ۳۰ سال خدمت تصویب شده قانونگذار به دنبال آن بود صندوق‌های بازنشستگی با دریافت حدود ۳۰ سال حق بیمه قریب ۱۰ تا ۲۰ سال حقوق بازنشستگی پرداخت کند؛ الگویی که برای صندوق‌های بازنشستگی بهره‌ور و اقتصادی بوده است.

■ صندوق‌های پر از خالی

صندوق‌های بازنشستگی پس از سال‌ها سیاست‌گذاری نادرست و مدیریت غلط با ناترازی روبه‌رو شده‌اند و پیش‌بینی می‌شود در آینده‌نچندان دور توانایی پرداخت مستمری بازنشستگان را از دست بدهند. دولت‌ها نیز لاجرم با تأمین کسری آنها از محل بودجه عمومی در کنار بدهی‌های خود به سیستم بانکی، پیمانکاران و بانک مرکزی با چالشی جدی روبه‌رو شده‌اند. به گزارش «وطن امروز»، موضوع اصلاح ساختاری صندوق‌های بازنشستگی ارتباط تنگاتنگی با معیشت بخش عمده‌ای از جامعه دارد و اقناع افکار عمومی و مطالبه مردم برای اصلاح مسیر، خود مولفه مهمی است. در حقیقت تغییر ریل مسیر صندوق‌های بازنشستگی و نظام تأمین اجتماعی مستلزم یک اجماع ملی است. اهمیت اصلاح مسیر صندوق‌های بازنشستگی به حدی است که سال گذشته لزوم اجرای اصلاحات از سوی رهبر معظم انقلاب اعلام شد و ایشان سیاست‌های کلی تأمین را با هدف بهبود و ارتقای سطح رفاه جامعه و کاهش فقر ابلاغ و بر لزوم فراهم کردن شرایط اجرایی آن توسط دستگاه‌های متولی امر تأکید کردند. سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی به ۹ رویکرد ابلاغ شد که استقرار نظام تأمین اجتماعی یکپارچه و شفاف، همچنین بسط و تأمین عدالت اجتماعی، از مهم‌ترین نکات مورد تأکید در سیاست‌های ابلاغی رهبری است. یکی از اتفاقاتی که باید در صندوق‌های بازنشستگی رخ دهد جمعیت آنها و پایان دادن به پرداخت یارانه‌ای است که دولت هر ساله به این صندوق‌ها واریز می‌کند.

■ صندوق‌های بازنشستگی کشور

برای ورود به موضوع صندوق‌های بازنشستگی بهتر است تصویری از انواع آنها داشته باشیم. صندوق‌های بازنشستگی در کشور به ۲ گروه عمده تقسیم می‌شوند که یک گروه تابع وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است و گروه دیگر به عنوان صندوق‌های صنفی یا به عبارتی، اختصاصی شناخته می‌شوند. از صندوق‌های مهم تابع وزارت کار می‌توان به سازمان تأمین اجتماعی، صندوق بازنشستگی کشوری و صندوق بیمه روستاییان و عشایر اشاره کرد و صندوق نیروهای مسلح، صدا و سیما و بانک‌ها از جمله صندوق‌های اختصاصی در کشور است.

بررسی منابع اختصاص یافته بابت کمک به

■ سن بازنشستگی در کشورهای اروپایی چندسال است؟

طبق گزارش سازمان همکاری توسعه و اقتصادی، سن بازنشستگی پیش از موعد برای مردان، از ۵۹ سال در لیتوانی تا ۶۳.۷ سال در آلمان متغیر است، این سن برای زنان نیز در بازه ۵۸ سال در لیتوانی تا ۶۳.۷ سال در آلمان قرار دارد. سن رایج بازنشستگی تا ۶۷ سال برای مردان نروژی و ایسلندی متغیر است. این سن برای زنان در نروژ و ایسلند که بالاترین میزان گزارش شده است، ۶۰ و ۶۰ سال برای زنان است.

